

Zavičajni muzej
Visoko

ICOM international council of museums

Portret dame:
MARICA VOJNOVIĆ, Visočanka
(1892–1982)
Izložba fotografija
19. i 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović
Zavičajnog muzeja u Visokom

Habiba Efendira-Čehić
Dženana Arnautović

Habiba Efendira-Čehić
Dženana Arnautović

**Portret dame:
MARICA VOJNOVIĆ, Visočanka
(1892-1982)**

**Izložba fotografija
19. i 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović
Zavičajnog muzeja u Visokom**

JU "Zavičajni muzej" Visoko, 2020. godine

Portret dame: Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)
Izložba fotografija 19. i 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović
Zavičajnog muzeja u Visokom

Autorice izložbe i kataloga: *Habiba Efendira-Čehić i Dženana Arnautović*

Predgovor: *Mubera Pulo*

Pogovor: *Alma Leka*

Prevod na engleski jezik: *Vera Blagojević*

Organizatori: *JU "Zavičajni muzej" Visoko, ICOM BiH*

Izdavač: *JU "Zavičajni muzej" Visoko*

Za izdavača: *Mubera Pulo*

Likovno i grafičko oblikovanje: *Behudin Alimanović*

Štampa: "Štamparija Fojnica", d.d. Fojnica

Tiraž: 200 komada

Tehnička realizacija postavke: *Nermin Keso*

Taktilne fotografije i opisne legende: *Lejla Agić i Elmedin Jusić za USOV - Udruženje slijepih Visoko*

Saradnici na realizaciji projekta: *Lejla Agić, Pro Foto Beganović Visoko, Denana Ganić, Midhat Hajdarević za "Magazin plus" d.o.o. Visoko, Elmedin Jusić za USOV – Udruženje slijepih Visoko, Mehmed Kardaš, Nedim Limo, Mirna Malić i JU "Centar za kulturu, sport i informisanje" Visoko – RTV "Visoko"*

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

77.04(497.6)"18/19"(083.824)

EFENDIRA Čehić, Habiba

Portret dame : Marica Vojnović, Visočanka : (1892-1982) : izložba fotografija 19. i 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović Zavičajnog Muzeja u Visokom / Habiba Efendira Čehić, Dženana Arnautović ; [prevod na engleski jezik Vera Blagojević]. - Visoko : Zavičajni muzej, 2020. - 42 str. : fotogr. ; 30 cm

Bibliografija: str. 34. - Summary.

ISBN 978-9926-8494-1-2

1. Arnautović, Dženana

COBISS.BH-ID 41206790

Realizaciju projekta izložbe i štampanje kataloga finansijski podržali:

Ministarstvo za obrazovanje nauku,
kulturu i sport ZE-DO kantona

Gradska uprava
Visoko

Predgovor

U okviru obilježavanja Međunarodnog dana muzeja i Evropske noći muzeja Zavičajni muzej u Visokom se, u specifičnim i neočekivanim okolnostima izazvanim pandemijom virusa Covid-19, priključio svjetskoj zajednici muzeja i prema uputama Međunarodnog vijeća muzeja (ICOM), umjesto in situ, 16. maja 2020. god. organizirao online izložbu fotografija "Marica Vojnović Visočanka – zaostavština predmeta i fotografija s kraja 19. i početka 20. stoljeća". Izložba je istog dana podijeljena i na interaktivnoj mapi ICOM-a predstavljajući muzej, grad Visoko i državu Bosnu i Hercegovinu. Izložbom je prezentiran jedan dio fotografija iz zaostavštine Visočanke Marice Vojnović pohranjenih u muzejskoj fototeci. Planirane edukativno-zabavne radionice, muzička pod nazivom *Nota i instrument* i likovna radionica *Šešir za mladu damu* zbog navedenih epidemioloških okolnosti nisu mogle biti realizirane.

Slijedeći upute ICOM-a o prolongiranju datuma obilježavanja Međunarodnog dana i Evropske noći muzeja za 14. novembar 2020. god., u muzejskom prostoru pripremljena je i postavljena izložba fotografija "Portret dame: Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)". Izložbene fotografije u prostoru svojom originalnošću, dokumentarnošću i estetskim doživljajem plijene izuzetnu pažnju. No, ovog puta, poseban akcent je bio na izdavačkoj djelatnosti – pripremi i štampanju kataloga izložbe. Katalog sadrži kratak pregled historijata razvoja fotografije u Bosni i Hercegovini, prikaz kolekcije fotografija iz zaostavštine Marice Vojnović i pažljivo odabrane primjerke dopisnih karti i fotografija sa legendama. Biografiju Marice Vojnović autorice su uspjele rekonstruirati na temelju iscrpnih istraživanja postojeće i novoprikupljene dokumentarne grade kao i dodatnih podataka dobivenih od kazivača. Konačno, uz detaljan pregled i obradu kataloških jedinica, ovaj katalog svojim obimom i sadržajem sveobuhvatno i na naučno zasnovanoj metodologiji prezentira pripremljeni materijal stručno vodeći čitaoca i gledaoca kroz izložbu.

Vođeni smjernicama ovogodišnje ICOM-ove teme "Muzeji za različitost i uključenost/inkluziju" naročito smo ponosni na dodatak uz katalog izložbe. Pripremljen je s ciljem uključivanja korisnika s oštećenjem vida u muzejski edukativni proces. Na ovaj način želimo pripadnicima jedne od osjetljivijih kategorija društva približiti muzej i muzejsku građu. Nastojeći i u budućnosti raditi na prilagođavanju svim grupama korisnika bez obzira na izgled, spol, dob, fizičke ili druge poteškoće, nadamo se da smo u našoj nakani barem djelimično uspjeli.

Zadovoljstvo nam je da smo tokom pripreme kataloga ostvarili saradnju s Udruženjem slijepih u Visokom i sa predstavnikom Udruženja Elmedinom Jusićem, kojem dugujemo posebnu zahvalnost na podršci i pomoći u pripremi priloga izložbi. Također, zahvaljujemo se i Lejli Agić, pedagogici u Muzeju grada Zenice koja je dala značajan doprinos u pripremi štampanog priloga uz katalog izložbe.

Mubera Pulo

Portret dame: Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)
Izložba fotografija 19. i 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović Zavičajnog muzeja u Visokom

Tokom analiziranja neobrađenog materijala iz muzejskog fotografskog fonda došlo se do interesantnih podataka o porijeklu fotografija koje su plijenile pažnju svojim dizajnom i sadržajem. Utvrđeno je da fotografsku zaostavštinu Marice Vojnović Zavičajni muzej – Visoko baštini od 1981. godine. Riječ je o starim fotografijama iz porodičnog albuma. Najveću prepreku pri obradi građe predstavlja je nedostatak informacija o M. Vojnović i fotografiranim osobama. Usljedio je obiman i težak zadatak na istraživanju njenog životopisa, identifikaciji fotografiranih osoba koje su dopisnim kartama korespondirale s vlasnicom, njihova korelacija, te na utvrđivanju hronološke datacije fotografске građe. U radu su korištene sve raspoložive informacije: datirani i nedatirani dopisni sadržaji na poledini, autori sadržaja, poštanski saobraćaj i mjesto prometovanja. Za dodatne informacije konsultirana je arhivska građa, podaci iz javnih ustanova i kazivača čija su sjećanja zabilježena. Zajedničkim naporima uspješno su prikupljene informacije o M. Vojnović i identificiran je određen broj fotografiranih osoba.

Otvorio se niz pitanja koja su s jedne strane potakla na šira istraživanja o porodici Vojnović, njihovo porijeklo i dolazak u Visoko, a s druge strane na razumijevanje fotografije i njen višestruk značaj u muzejskoj praksi.

Fotografija je lični dokument, savršena memorija trenutka zaustavljenog vremena. Umjetnički, etnografski, dokumentarno-historijski značaj fotografije čini je superiornim medijem tokom cijelog 20. stoljeća. U muzejskoj praksi ima značajnu ulogu u stvaranju muzejske dokumentacije i prenošenju informacija o muzejskim predmetima ili spomenicima baštine te u promotivnoj i marketinškoj upotrebi (Šiftar 2002: 101). Ona je sastavni dio štampe, dopisna karta i sredstvo identifikacije. Ona je dokument. Determinacija fotografskog materijala dugotrajan je posao jer zahtijeva poznavanje fotografiranih osoba, događaja, materijala i tehnika s obzirom na to da je fotografija neupotrebljiva za muzejske radnike i istraživače bez zapisanih podataka na poledini ili vjerodostojne legende (Ivanuš 2000: 21–26). „Fotografija na izložbama dočarava ambijente realnog svijeta unutar kojih su živjeli ili žive artefakti, mentefakti ili naturfakti izdvojeni u muzejsku stvarnost. Fotografija kao sredstvo zaustavljanja vremena ili odraz trenutačnog zamrznutog realiteta relativizira vrijeme, kako u životu tako i u muzeju“ (Maroević 2000: 15). Kao savremeni medij bilježenja i prikazivanja

svijeta i ljudi fotografija postaje nezamjenjiv muzejski predmet, muzejska dokumentacija i muzejska prezentacija koja spaja prošlost i sadašnjost (Maroević 2000: 13–16).

Izložbom *Portret dame: Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)* Zavičajni muzej – Visoko želio se odužiti svom legatu te ostaviti neizbrisiv trag u znak sjećanja i uspomene na njeno postojanje.

Kolekcija Vojnović iz Fototeke Zavičajnog muzeja – Visoko

Fotografija kao medij nastaje krajem tridesetih godina 19. stoljeća u Francuskoj i Engleskoj. Na teritoriju Bosne i Hercegovine nije bilo zapaženijeg razvoja fotografije sve do 1855. godine. Te godine dolazi novosadski slikar i putujući fotograf Georgije Knesević, koji pravi prve fotografije na svadbi trgovca Gavre i Dare Jelić. Prvi fotografiski ateljei otvaraju se u Sarajevu u periodu od 1862. do 1865., čiji su vlasnici bili putujući fotografi (Leka 2011: 81–92; Younis 2017: 24). Fotografija u Bosni i Hercegovini doživjava svoju ekspanziju krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Otvaraju se fotografiski ateljei opremljeni raznovrsnim stilskim dodacima, poput namještaja, kaneliranih stubova, draperija i detalja koji naglašavaju žensku ili mušku osobnost. Tako su nastale studijske fotografije koje odražavaju akademski duh portretnog slikarstva 19. stoljeća. Historijski trenutak u razvoju fotografске umjetnosti jeste izlazak iz zatvorenog studija i snimanje na otvorenom, uvodeći motive gradskih i seoskih pejzaža i arhitekture u svijet fotografije. Na taj način fotografija pronalazi nove puteve u svom razvoju, od studijske ka eksternoj, od monumentalne ka dokumentarnoj.

U Fototeci Zavičajnog muzeja značajno mjesto zauzima fotografска građa iz zaostavštine Marice Vojnović. Pripada joj 185 inventarnih jedinica zavedenih u fondove *Kolekcija Vojnović* (KV) i *Period prije II svjetskog rata* (PP II SR). Riječ je o fotografijama iz porodičnog albuma koje su generacije rođenih na prijelazu iz jednog stoljeća u drugo s ljubavlju i pažnjom razmjenjivali i sakupljali. Fotografije su datirane u period od kraja 19. do sedamdesetih godina 20. stoljeća. Nemjerljiv je njihov značaj za etnografska, umjetnička i historijska istraživanja. Fotografski materijal prvenstveno je vrijedan za grad Visoko jer se može posmatrati i analizirati kao dokument o životu, kulturi i običajima pravoslavnih porodica s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Pored toga, moguće je pratiti rad značajnih fotografa i prvih fotografskih ateljea na tlu Bosne i Hercegovine.

Fotografsku građu čine lični dokument, novinski članak, dopisne karte i fotografije. Lični dokument s fotografijom M. Vojnović vrsta je putničke knjižice. Interesantan je zbog sadržaja koji prati fotografija vlasnice s vlastoručnim potpisom. Dio je građe i jedan primjerak isječka iz novinskog

¹Ovom prilikom zahvaljujemo se Matičnom uredu Gradske uprave Visoko, JKP Gradska groblja Visoko, Domu za stara lica u Nedžarićima, sada JU Gerontološki centar Sarajevo, i Nevenu Krajišniku, naročito kazivačima: Slobodanu Cici Vasiljeviću, Esadu Durajliću, Ismetu Karasalihoviću, Predragu Predi Mitroviću, Zdenku Zdeni Antoviću, Božidaru Stanišiću (Italija) i gospodama Rabiji Greda i Mariji Mihalićek (Crna Gora).

članka na kojem je izrezana fotografija ženskog portreta. Dopisne karte kao proizvod izdavačkih kuća polagale su sva prava na štampu. Sastoje se od pisanih teksta i različitih fotografskih motiva, poput prazničnih čestitki, pejzaža i reprodukcija umjetničkih djela. Tu su i fotografije poznatih ličnosti, porodičnih i prijateljskih druženja. Sadrže vizuelnu i pisano komunikaciju u poštanskom prometu i šalju slikovnu i pisano poruku svojim voljenim. Fotografije predstavljaju samostalan medij i sastavni su dio motiva dopisnih karti. Izrađuju se kao pozitivi u smeđim i crno-bijelim tonovima na gotovom fotografском papiru. Posebnu pažnju privlače fotografije koje su kaširane za kartonsku podlogu. Nažalost, neke su oštećene postupkom skidanja s kaširanog postamenta.

Najinteresantniji dio predstavljuje stare fotografije nastale na razmeđu dva stoljeća. Veći dio njih potječe iz fotografskih ateljea s prostora današnje Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore, koje su u prošlosti bile u sastavu Austro-Ugarskog Carstva, a zatim Kraljevine Jugoslavije. Nastajale su zahvaljujući nekolicini tada poznatih fotografa sa sjedištem u Sarajevu, Visokom, Višegradu, Dubrovniku, Karlovcu i Rumi. U ovom periodu djeluju brojna zvučna imena, poput putujućeg fotografa Seraphina Sperlinga (kat. br. 99; Sl. 4 i 5), fotografa i fotoreportera Waltera Tauscha (kat. br. 45, 65, 150, 171–175, 179; Sl. 6), sarajevskog portretiste Ivice Lisca (kat. br. 48, 49, 96; Sl. 15), Elektro-Fotografa koji je imao studij za izradu minijaturnih portreta (kat. br. 1, 88–94, 105; Sl. 20), Foto Hedde (kat. br. 53; Sl. 17), Foto Narančića (kat. br. 31; Sl. 16) ili fotoateljea M. Karahasanovića (kat. br. 16, 29; Sl. 24). U Visokom je djelovao Foto-Konjičanin (kat. br. 134, 136–139; Sl. 21 i 22). Značajna su i imena izdavača dopisnih karata, poput Mostarca Trifka Dudića (kat. br. 4; Sl. 9 i 10) i S. B. Cvijanovića iz Beograda (kat. br. 17, 18; Sl. 19). Iz Evrope su na naše prostore stizale dopisne karte iz njemačkog i austrijskog izdavaštva Ross (kat. br. 7, 8; Sl. 12) i Iris (kat. br. 9, 10; Sl. 13), ali i dopisne karte francuskog fotografa Alfreda Noyera (kat. br. 11; Sl. 14).

Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)

Marica Vojnović rođena je u pravoslavnoj porodici porijeklom iz Like, Hrvatska. U skladu s novim vremenom, odgojena je u duhu pravoslavne porodice građanske klase. Njen staratelj Petar Vojnović bio je pripadnik austrougarske žandarmerije, odnosno financ kasanre, koji je po dužnosti stigao u Visoko sa svojom porodicom krajem 19. ili početkom 20. stoljeća. Gospođa Vojnović nakon Petrove smrti 1930. naslijedila je kuću s imanjem gdje je provela ostatak života. Zbog duboke starosti i lošeg zdravstvenog stanja 1981. smještena je u Dom za stara lica u Nedžaricima gdje je i preminula. Njena zaostavština, pokućstvo, namještaj, lični dokument i album fotografija predati su Zavičajnom muzeju – Visoko.

Prvi podatak i spomen o Marici Vojnović našao se u rubrikama starog Domovnika pravoslavnih porodica Srpske pravoslavne crkvene opštine u Visokom, gdje je zabilježeno da je Petar Vojnović, udovac, rođen 1858. i preminuo 1930. godine. Ispod njegovog imena zapisano je ime Marica – sinovka i godina njenog rođenja – 1892. Vojnovići su živjeli u Ulici Hadžimehanovića br. 2, današnja Ulica Delahmetovića.

Fotografski snimak stranice iz starog *Domovnika pravoslavnih porodica Srpske pravoslavne crkvene opštine u Visokom*. Fotografirao i ustupio: Neven Krajišnik, 25. 11. 2019.

Kulturni i nacionalni identitet stanovništva s početka 20. stoljeća okrunjen je osnivanjem kulturno-umjetničkih društava svih konfesija u gradovima Bosne i Hercegovine. U Visokom je krajem 19. i početkom 20. stoljeća pa sve do pred Drugi svjetski rat djelovalo devetnaest društava kulturnog, prosvjetnog, socijalnog i humanitarnog karaktera. Jedno od najstarijih je i Srpsko pravoslavno pjevačko crkveno društvo "Milutinović" Visoko, osnovano 1897. godine, čiji je član bila M. Vojnović (Džajić 2014: 353–371). Tokom istraživanja i obrade fotografskog i pisanih sadržaja pronađene su publikovane fotografije, koje pobliže govore o kulturnom i društvenom angažmanu gospođe Vojnović.

Interesantan podatak veže se za historijsku posjetu cara i kralja Austro-Ugarske Monarhije Josipa Franje bosanskohercegovačkim gradovima tokom 1910. godine, među kojima je bila organizirana i kraća posjeta gradu Visokom. Pod okriljem Gradske uprave Visokog i gradonačelnika Salihage Šehovića (1908–1914) organiziran je svečani doček Njegove Ekselencije na novoj željezničkoj stanicici. O tome svjedoči samo jedna fotografija nastala u tom periodu, a na kojoj se nalazi i gospođa Vojnović kao članica društva “Milutinović” kojem je pripala čast pjevati himnu Carevku.

Doček cara Franje Josipa I u Visokom, 1910. (Preuzeto: Džajić 2014, Sl. 280)

Dolaskom cara Franje Josipa I u Visoko 30. maja 1910. godine Srpsko pjevačko društvo "Milutinović" pjevalo je Carevku ili Bože čuvaj cara Franju, koja je bila službena himna Austro-Ugarskog Carstva. Njegovom Veličanstvu se dopalo lijepo pjevanje ovog društva te je poručio društvu neka otpjeva još jednu strofu Carevke. Iza toga je Njegovo Veličanstvo darovalo zborovođu tog društva, narodnog učitelja Pantu Lazića, srebrenim satom. Na fotografiji koja prikazuje članove društva "Milutinović" kako pjevaju Carevku gospoda Vojnović zauzima prvo mjesto s lijeve strane od pet djevojaka koje pjevaju (Džajić 2014: 356, 357; Sl. 280).

Srpsko-pravoslavno crkveno pjevačko društvo "Milutinović" u Visokom 1911., kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi sa zelenom gamom, 27 x 16,4 cm / 36 x 28 cm. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1997)

Na fotografiji Srpsko-pravoslavno crkveno pjevačko društvo "Milutinović" u Visokom 1911. gospoda Vojnović sjedi u trećem redu odozdo, sedma po redu u pravcu s lijeva na desno (Džajić 2014: 360; Sl. 285).

Predstava Smrt majke Jugovića, Visoko, 1934–1936. (kat. br. 181) Preuzeto: Džajić 2014, Sl. 287. Prvi red, na tlu sjede (s lijeva na desno): Dragica Jojić, Slavojka Bunjićević-Mandić, Slavojka Ilić-Kopić; drugi red, sjede: Jarka Bohaček, Dragan Bohaček-Krile, Marica Vojnović, advokat Krile, Dragica Vojnović, Franjo Majetić, Nada Mihanović; treći red, stoje: Avdo Sinanagić, Dragica Milić-Mitrović, Vasiljević (?), Aco Dabić, Mara Đokić, Vaso (?); četvrti red, stoje: Sulejmen Kavazović, Branko Bukumirović, Halim Hajro, Dragica Unguran, (?), Hašim Memišević, (?). (Popis preuzet iz Inventarne knjige Fototeke Zavičajnog muzeja – Visoko)

Aktivno učešće u dramskoj sekciji višenacionalnog Sokolskog društva u Visokom M. Vojnović uzima sredinom prve polovine 20. stoljeća, baveći se amaterskom glumom. Na fotografiji članova Sokolskog amaterskog pozorišta u Visokom, snimljenoj poslije izvođenja predstave "Smrt majke Jugovića" (1934–1936), nalazi se treća u nizu drugog reda (Džajić 2014: 362; Sl. 287).

Analizirajući sadržaj fotografskog materijala iz zaostavštine, moguće je uvidjeti kako je gospoda Vojnović imala bogat društveni život. Najčešći sadržaj dopisnih karti i fotografija predstavljaju priateljstva nastala u mладалаčkim danima. Riječ je o prijateljicama s kojima je provodila najveći dio vremena, poput Natalije Vojnović, Mare Plavšić, Jovanke Đordević, Mare Milić, Gospe Plavšić, Matilde i Jelene Mihaliček, Gospave Mitrović, Marice Ostojić, Marice Blažević, Danice Savić, Ande Ilić, Milke Stanišić, Milevke Plavšić, Jovanke Arsenović i Višnje Lazarević. U srednjim godinama života to su već zrela prijateljska druženja s prijateljicama iz komšiluka, poput Marije Andrić, Fahire Džananović i Dragice Vojnović. Dopisne karte šalju joj i članovi porodice Mihaliček, koji su također

porijeklom iz Hrvatske. Može se pretpostaviti da su i oni jedan period živjeli u Visokom, družili se s Vojnovićima te su nakon selidbe ostali u bliskom kontaktu. Skoro redovno na adresu gospode Vojnović u Visoko od Matilde, Ljube i Erne te Nikole Mihaličeka stižu praznične čestitke i dopisne karte s uspomenom na vjenčanje ili na simpatične dogodovštine.

Draga Seko! U veselom društvu Visočana i stanovnika grada Beograda čekajući novu godinu mnogo te pozdravlja Nikola. Čekajući ovu godinu sećah se mnogo dočeka u Visokom i lepog društva, osobito gospodice Verice koju mnogo pozdravi. Nikola.
(kat. br. 7)

Draga Seko! Dajem Ti znati da sam dobro stigla kući a tu u dobrom zdravlju mačke. Sestra Zora Ti jako puno zafalila za Tvoj dar, a isto i još jedan put ja, draga Seko za sve što si meni učinila puno, puno fala. Ostani zdrava, a dragi Bog Vas čuvaj da se opet vidimo tako sretno [...] tko sada. Sa nebrojeno puno puta puno srdačnijih pozdrava Ti šalje tvoja Zdenka Mihaliček iz Češke. (kat. br. 14)

Marica, mlada i lijepa djevojka, članica Srpskog pjevačkog društva "Milutinović" plijenila je i pažnju brojnih mladića, pa bi se za nekolicinu dopisnih karti moglo pretpostaviti da su od udvarača. Među fotografijama gospode Vojnović našle su se i fotografije savremenika: pjesnika Alekse Šantića i Milorada Mitrovića te horovođe pjevačkog društva i učitelja Pante Lazića. Na osnovu sadržaja na dopisnim kartama nadimak gospode Vojnović bio je Seka. Upravo ovim nadimkom počinje tekst brojnih dopisnih karti upućenih njoj. Također, nemoguće je ne primijetiti poštovanje i uvažavanje koje članovi porodice i prijatelji pokazuju gospodi Vojnović u dopisnim kartama. Za njih je ona bila dostojanstvena, žena vrijedna poštovanja, dama koja je svojim umilnim glasom i gracioznom pojmom osvajala svijet.

Habiba Efendira-Čehić
i Dženana Arnautović

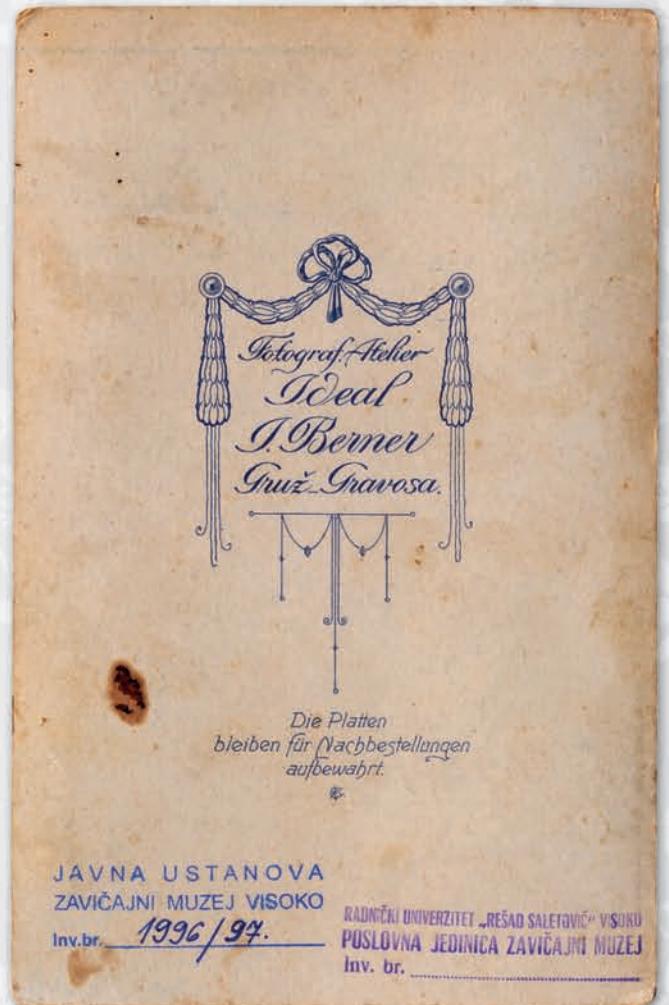
Sl. 1. Portret mladih dama Marice i Natalije Vojnović (kat. br. 54)

Studijski portret dama Marice i Natalije Vojnović iz mladalačkih dana. Na fotografiji je istaknuta gradska moda dame s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Odjevene su u bijele košulje s visokom kragom i sukњe do članaka, A-kroja s visokim pojasom. Nakit koji ih krasi je jednostavnog dizajna s privjeskom koji pada preko poprsja u širokom padu. Uobičajena pokrivala dame s početka 20. stoljeća su šeširi otvorenog i širokog oboda, ispod kojih proviruju punde ovalnog oblika. Suncobran od platna koji drži gospoda Vojnović bio je statusni simbol dame ovog perioda.

Sl. 2 i 3. Portret bračnog para iz Dubrovnika (kat. br. 97)

Studijski portret bračnog para prikazuje nasmijanu damu sa šeširom širokog oboda kako pozira oslonjena na supruga. Ispred njih se nalazi stolić s velikim buketom cvijeća svijetlih boja, simbolom radosti i novog života. Na poledini fotografije štampana je litografija s inicijalima autora i oglasom za fotografski studio. Fotograf Josip Berner dolazi u Dubrovnik 1911. godine i otvara fotoatelje i prodavnici fotografiskog materijala u Gružu. Izlagao je u sklopu 13. zagrebačkog zbora od 14. do 15. aprila 1930. godine (Magaš 2010: 189, 200).

Sl. 4 i 5. Bračni par Milenija A. Ćurovićeva i Svetozara Ž. Stojković; Dobrun – Bosna, Sereni, Kragujevac (kat. br. 99 i 100)

Kompozicija bračnog para snimljena je u anfasu. Zaokružena je efektom izmaglice dok je od pojasa presječena bijelim kartončićem s natpisom. Fotograf Sperling koristio je na fotografijama tehniku ferlauf, tehniku sjenčenja, koja je bila samo jedna od mnogobrojnih tehnika uobičajenih za uljepšavanje fotografiranih osoba. Njegove fotografije zabilježene su u Priboju u Srbiji tokom 1900. godine, što upućuje na snimanje i izradu eksterne fotografije van višegradskega studija. U tom kontekstu Sperling je bio angažiran i kao putujući fotograf. Na poledini je litografija Bernarda Wachta iz Beča (Wien) sa simboličnim motivom malih kupidona koji nose kružnu platu s natpisom souvenir na čijem su vrhu golub i golubica.

Sl. 6. Studijski portret bračnog para Mihalićek (kat. br. 45)

Na dopisnoj karti portret je mladog bračnog para Ljube i Erne Mihalićek. Fotografirani su u studiju Waltera Tauscha u Sarajevu koji se nalazio u Ulici Čemaluša br. 138. Tauscheva dokumentarna fotografija zabilježila je brojne historijske trenutke austrougarske Bosne i Hercegovine.

Ljubomir – Ljubo Mihalićek je brat Nikole, Matilde, Jelene i Martina Mihalićeka iz Visokog. Njihovi roditelji su Ljudevit i Lucija Mihalićek, bliski prijatelji porodice Vojnović. Živio je u Sarajevu. Bio je u braku s Ernom Mihalićek. Vjenčali su se 1935. godine, kada je Ljubi bilo 28 godina. Fotografije s uspomenama na brojna druženja, dopisne karte i čestitke adresirane na Maricu Vojnović svjedoče o bliskim prijateljskim vezama s porodicom Mihalićek.

Sadržaj dopisne karte:

Seki za uspomenu i sjećanje na vjenčanje Erne i Ljube. Sarajevo,
13. oktobra 1935.

Sl. 7. Svatovi (kat. br. 39)

Na fotografiji je snimak zajedničkih svatova snimljen u bašti porodične kuće Vojnović u Visokom, na kojoj preovladava slavljenička atmosfera užeg kruga rodbine i prijatelja. Prepostavlja se da su na fotografiji učiteljica Agapija i učitelj Boško Kostić (prvi s lijeva, sjede), mlada Jovanka Arsenović (treća), mlada Danica Savić (peta); u drugom redu stoje Anda Ilić (prva s lijeva) i Marica Vojnović (sedma u nizu).

Osobe s ove zajedničke fotografije predstavljaju česta portretirana lica na fotografijama iz porodičnog albuma M. Vojnović, poput uniformisanih mladića – vojnika (kat. br. 112) ili društva sa đurđevdanskog uranca za koji se prepostavlja da je snimljen u Podlugovima (kat. br. 184).

Sl. 8. Svadba Muharema iz Lijevna/Livna (kat. br. 28)

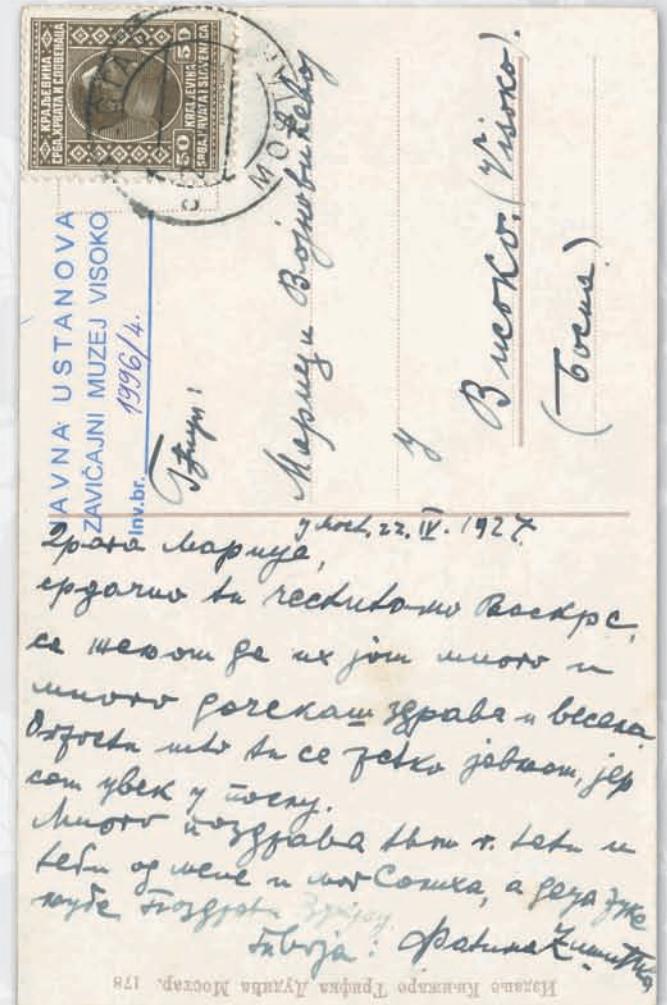
Na fotografiji je predstavljen snimak svatova Muharema iz Lijevna (Livna), Hercegovina. Muslimanske svadbe u prvoj polovini 20. stoljeća nude interesantan spoj tradicije i novog vremena. Na ovoj svadbi uočava se neposredan susret dvije kulture koje su bile zastupljene na području Bosne i Hercegovine. To su *a la turca* i *a la franca*, spoj Istoka i Zapada, što je primjetno na pokrivalima za glavu. Na fotografiji se nalaze žene pokrivenе zarom s velom preko lica i dame sa šeširima, kao i muškaraci u odijelima s fesovima ili šeširima na glavi. Jedan od najzanimljivijih detalja uočava se na primjeru nevestinog načina odijevanja, gdje je tradicionalni način dopunjeno novim elementima, jemenjom i cipelama s potpeticama.

Sadržaj dopisne karte:

Dragi Petre! Najljepša hvala na sjećanju i čestitci. Šaljem Ti fotografiju moji svatova. Gospođa mi je iz Livna, pa kad sam je kući prebacio napravili smo izlet sa autima i fijakerima u jedno obližnjo selo i tamo smo se fotografirali. Na ljeto doći ću s njome malo u Visoko. Primiti oboje pozdrav od nas oboga. Muharem. Lijevno, 22. 3. 1926.

Умножавање се судски забрањује.

Sl. 9 i 10. Vaskrsna čestitka od Fatime iz Mostara (kat. br. 4)

Dopisnom kartom dominira praznični motiv koji je predstavljen simboličnim prikazom mladića i djevojke odjevenih u tradicionalnu nošnju. Uočava se natpis isписан crvenom bojom: *Hristos Voskrese i Vo istinu Voskrese*. Razglednica je nastala u izdanju knjižare Trifka Dudića iz Mostara koji je stampao praznične i druge motive dopisnih karti i čestitki.

Sadržaj dopisne karte:

U Most.[aru] 22. IV 1927. Draga Marice, srdačno ti čestitamo Vaskrs sa željom da ih još mnogo i mnogo dočekaš zdrava i vesela. Oprosti što ti se retko javljam, jer sam uvek u poslu. Mnogo pozdrava tvom g. tati i tebi od mene i mog Salihu, a deca ruke ljube. Pozdravi Zuhru. Tvoja Fatima Ćišićka.

Sl. 11 Dopisna karta Matilde Mihaliček iz Sarajeva (kat. br. 6)

Dopisna karta s motivom reproduciranog umjetničkog djela "Proljetno jutro" rad je Hansa Zatzke (1859–1949), austrijskog slikara koji u svojim djelima zastupa akademizam i fantastične motive. Radnja s fotografiranim umjetničkim djelom smještena je na obali: u vodu su zagazile čarobne vile, jedan krilati dječačić – kupidon i dva labuda. U pozadini je jato ptica.

Matilda – Tilda Mihaliček, udata Grabovac u Sarajevo, bliska je prijateljica Marice Vojnović.

Sadržaj dopisne karte:

Zaista ćeš pasti od iznenadenja kad vidiš kako sam ja nenadano otišla na zabavu. Da znaš kako je fino i svečano bila bi mi zavidna. Mnogo te voli Tvoja Tilda. Seko draga, ljubim Vam ruke, Joži i Novici.

Sl. 12. Dopisna karta s fotografijom njemačke glumice Lil Dagover (1887–1980) (kat. br. 8)

Na dopisnoj karti prikazana je fotografija njemačke glumice Lil Dagover, najpoznatije glumice u nekadašnjoj Vajmarskoj Republici. Mlada dama pozira poluprofilnog stava, nagih ramena i vrata preko kojih s glave pada dugačka biserna ogrlica. Kosa je stilski umotana u šal ispod kojeg se vidi biserna naušnica – perla. Razglednica je izradena u izdavaštву njemačke izdavačke kuće Ross. Ovo izdavaštvo reproduciralo je razglednice s fotografijama visokog kvaliteta, možda i najbolje primjerke tog vremena. Dopisnu kartu poslala je Rajka Vojnović iz Sarajeva, kćerka Natalije i Danila Vojnović, prvog rođaka M. Vojnović.

Sadržaj dopisne karte:

Draga Marice, primila sam twoju kartu koju si mi poslala u školu. Kako si? Ja ti nisam došla jer sam imala mnogo učiti, ali će ti već doći. Šta ima tamo novoga? Pozdravi sve, a tebe voli i ljubi Rajka. P.S. Odgovori na školu.

Sl. 13. Dopisna karta s fotografijom američke glumice Bebe Daniels (1901–1971) (kat. br. 9)

Na dopisnoj karti prikazana je fotografija američke glumice Bebe Daniels. Bila je i pjevačica, plesačica, pisac i producent. Na ovoj razglednici pozira na plaži u pijesku s kosom pokrivenom maramom. Izdavač razglednice je bečka izdavačka kuća Iris. Proizvodili su samo jednu dimenziju razglednice: 14 x 9 cm. Na prednjoj strani razglednice moguće je pročitati ime i prezime fotografirane osobe i izvor fotografije. Dopisnu kartu poslala je Rajka Vojnović iz Sarajeva.

Sadržaj dopisne karte:

Draga Marice! Primila sam Tvoju kartu i bilo mi je vrlo drago kad sam vidila da mi Ti pišeš. Primili smo dekice i čaća Ti se naljepše zahvaljuje. Kako Ti stoji šešir? Doći će Ti jedne subote, ali ove ne mogu. Mnogo te voli Rajka. P.S. opet mi odgovori na školu.

Sl. 14. Dopisna karta iz ateljea Alfreda Noyera (kat. br. 11)

Dopisna karta s fotografijom iz ateljea Alfreda Noyera prikazuje djevojku s mandolinom, valovite kose i barokne kragne. Fotografski studio Noyera nalazio se u Parizu, gdje je radio od 1900. do 1940. godine. Ovaj studio reproducirao je i razglednice iz I svjetskog rata s patriotskim i alegorijskim simbolima i motivima. Noyer je bio član Pariškog ateljea. Dopisnu kartu poslao je Visočanin Vasiljević iz Skoplja.

Sadržaj dopisne karte:

Zdravo Sekice! Kako znaš da je Niko bijo kod mene, i sada je tam opet osto nekako kao izgubljeno janje od majke. Ja s Nikom sam proveo ova dva dana sjajno, a sad se i tebe sjećam uz bratski pozdrav. Vasiljević. P.S. Pozdravi Andu od mog druga ... P.S. Pošto sam podpao pod Jovinu negu od skopske malarije, a u razgovoru s njim setismo se i vas s pozdravom nepoznati "skaut". P.S. Pozdravi G. Tildu a i Andeliju, kao i ljubi jako. P.S. Mnogo vas pozdravlja nepoznati "Šasa".

Sl. 15. Studijski portret dame (kat. br. 96)

Na zagasitoj pozadini snimljen je profil portret mlade dame za koju se pretpostavlja da je Natalija Vojnović. Fotografska svjetlost obasjava put lica i vrata. Dekolte kralji crno paperje haljine širokim V-izrezom. Naušnica s cirkonom i privjesak na lančiću koji pada u prsnim izrezima imaju visoki metalni sjaj. Portret dame zauzima centralni dio kompozicije smješten ispod lučne dekoracije u pozadini. Fotografija je signirana autorskim potpisom čuvenog bosanskohercegovačkog fotografa Ivice Lisca koji je bio majstor studijske fotografije s akademskim obrazovanjem. Na ovoj fotografiji uočava se spoj fotografije s bojom i kistom.

Sl. 16. Studijski portret dječaka Radmila (kat. br. 31)

Na dopisnoj karti pozira dvogodišnji dječak. Fotografin je u profilu. Stoji na bijeloj stolici sa zelenim cvjetnim detaljima. Rukama se oslanja na naslon stolice. Nosi bijelu košuljicu kratkih rukava s kraganicom. Na nogama su crne lakane cipele. Na fotografiji je Radmilo, sin Nemanje i Rajke iz Sarajeva (kat. br. 48).

Sl. 17. Portret Jelene i Matilde Mihaliček (kat. br. 53)

Na dopisnoj karti su potretirane sestre Jelena i Matilda Mihaliček iz Visokog. Fotografirane su u enterijeru sarajevskog fotografskog studija Hedda. Dame nose "dugački bob" – frizuru koja je postala omiljena među holivudskim zvjezdama početkom 20. stoljeća te je bila simbol profinjenosti i sofisticiranosti. Legendarnu "bob" frizuru osmislio je davne 1909. poznati frizer Antoine de Paris, po uzoru na frizuru koja imitira šešir.

Sl. 18. Portret mladoga gospodina (kat. br. 109)

Na dopisnoj je karti dat anfas cijele figure mladića s blagim zaokretom u desnu stranu. U desnoj ruci drži štap, u lijevoj šešir širokog oboda. Odjeven je u elegantno tamno odijelo s bijelim prslukom i leptir mašnom. Snimak je nastao u enterijeru nepoznatog fotografskog studija. Vertikalnu kompoziciju fotografije naglašava klasični stub u pozadini, oslikan na platnu.

Sl. 19. Dopisna karta s fotografijom Alekse Šantića (1868–1924) (kat. br. 18)

Dopisna karta nastala je u izdanju beogradske knjižare S. B. Cvijanović. Fotografija prikazuje portret pjesnika Alekse Šantića. Mladi mostarski pjesnik, odjeven u gospodsko odijelo s mašnom ispod okovratnika, pozira u enterijeru studija nepoznatog fotografa. Portret je u anfasu, blago zaokrenut prema desnoj strani fotografije s pogledom prema gore. Nosi šešir na glavi, a u lijevoj ruci drži kožne rukavice.

Sl. 20. Portret dvojice mladića (kat. br. 105)

Na fotografiji je Panto Lazić (drugi s desne strane), visočki učitelj i horovođa Srpskog pravoslavnog društva “Milutinović” Visoko, s prijateljem. Fotografija je uramljena kartonskim okvirom s reljefnim cvjetnjitim uzorkom (suhu žig), dok se površina fotografije odlikuje visokim staklastim sjajem.

Sl. 21 i 22. Marica Vojnović s prijateljicama – Foto-Konjičanin Visoko (kat. br. 133)

Na fotografiji je Marica Vojnović s prijateljicama: Stanka Radivojević, Dragica Vojnović i Marija Andrić. Fotografija je nastala u bašti gospode Vojnović, gdje su rado provodile popodnevna druženja. Autor fotografije je Muhamed Konjičanin, fotograf i novinar po struci. Snimak je izrađen u fotografском studiju Konjičanin, čiji je prvobitni vlasnik bio njegov otac Alifakir koji je radio sve do 1930. godine. Nakon očeve smrti Muhamed je s majkom Mulom nastavio rad fotografске radnje uz određene izmjene, među kojima je i uvođenje zaštitnog znaka fotografskog studija u formi piramidalnog otiska pečata crvene boje s tekstrom Foto Konjičanin Visoko.

Sl. 23. Studijski portret dame sa šeširićem (kat. br. 74)

Mlada dama pozira sa šeširićem tipa "lončića" uskog oboda, visokog trupa s linearnim dezenom. Portret je dat frontalno, okrenute glave i pogleda udesno. Zagasitim tonovima smeđe boje fotograf postiže dinamičan svijetlotamni kontrast na portretu. Fotografija je snimljena u fotostudiju Đ. Božića u Sarajevu, fotografa koji je djelovao u periodu između dva svjetska rata. Na poleđini je pečat fotografa čiriličnim pismom.

Sl. 24. Portret dječaka s drvenim konjićem (kat. br. 29)

Na fotografiji je studijski portret dječaka kako sjedi na pletenoj stolici. Nosi kratke hlače i sakoić preko bijele košulje. Desnom rukom se oslanja na naslon, a u lijevoj drži drvenog konjića. Riječ je o jednom od tri sina visočkog magacinera čija je supruga bila bliska priateljica Marice Vojnović. Fotoatelje M. Karahasanovića u Sarajevu djelovao je u periodu između dva svjetska rata. Poznato je da se fotografski studio nalazio u prizemlju nekadašnjeg Gazi hotela u sklopu Gazi Husrev-begova vakufa tridesetih i četrdesetih godina 20. stoljeća. Izlagao je u sklopu 13. zagrebačkog zbora od 14. do 15. aprila 1930. godine (Magaš 2010: 189, 200).

Sl. 25 i 26. Putnička legitimacija za povlaštenu vožnju iz 1923. godine na ime Marica Vojnović s fotografijom i vlastoručnim potpisom (kat. br. 1)

Dopuštenje za povlaštenu vožnju oficira i državnih službenika s popustom od 50% redovne tarife, klasa III, br. 55 806. Izdato 5. januara 1923. godine na ime Marica Vojnović, čiji je skrbnik umirovljeni financ nadstražar. Važi za sve državne pruge i brodove, za brze, putničke i mješovite vozove. Sadrži korice i pet listova (10 stranica). Vlasnica ju je koristila najčešće na relaciji Visoko – Sarajevo. Na vanjskim koricama je prazan prostor sa žigom grba Kraljevine SHS. Na koricama legitimacije kaširana je fotografija M. Vojnović, isječena iz veće zajedničke fotografije. Preko fotografije je vlastoručni potpis ciriličnim pismom.

Bibliografija

Izvori

Kolekcija Vojnović, Fototeka Zavičajnog muzeja Visoko (KV F ZMV)
Period pred II svjetski rat, Fototeka Zavičajnog muzeja Visoko (PP
II SR, F ZMV)

Literatura

1. Džajić I. (2014): *Djelovanje nacionalnih kulturno-prosvjetnih društava u Visokom 1903–1949*, Visoko: Ban publishing.
2. Ivanuš R. (2000): "Zbirke fotografija i fototeke u zagrebačkim muzejima", *Informatica museologica*, Vol. 31, No. 3–4, Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 21–26.
3. Leka A. (2011): "Udruženje profesionalnih fotografa Bosne i Hercegovine i Društvo amater fotografa Sarajevo (Iz rada prvih bosanskohercegovačkih fotografskih društava)", *Historijska traganja*, br. 8, Sarajevo: Institut za historiju, 81–92.
4. Magaš L. (2010): "Izložba Deutscher Werkbunda Film und Foto na zagrebačkoj Međunarodnoj fotografskoj izložbi i hrvatska fotografija početkom 1930-ih", *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 34, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 189–200.
5. Maroević I. (2002): "Fotografija kao muzejski predmet", *Informatica museologica*, Vol. 31, No. 3–4, Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 13–16.
6. Šiftar D. (2002): "Fotografija u muzeju: vrste, informacijska i komunikacijska uloga", *Informatica museologica*, Vol. 33, No. 1–2, Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 101–103.
7. Younis H. (2017): *Od dućana do pozorišta: Sarajevska trgovacka elita 1851–1878*, Sarajevo: Institut za historiju.

Pogovor

O fotografiji u muzeju

Od svojega nastanka, u prvoj polovici 19. stoljeća, tačnije 1839. godine, kada je svijetu zvanično predstavljen ovaj veliki svjetski izum, pa do danas, fotografiji je predodređeno da se upotrebljava i čuva u muzejima i da bude dijelom muzejskih kolekcija. Odluka Francuske akademije nauka iz 1839. godine o "javnosti" korištenja fotografije doprinijela je širenju svijesti o važnosti novoga otkrića i o njenoj vrijednosti kao autorskom fenomenu i dokumentu vremena i historijskoga naslijeda, te stoga ne iznenađuje činjenica da se rani primjeri prikupljanja fotografija događaju upravo u zemlji otkrića fotografije – u Francuskoj. Već 1855. godine u fundus Musée Du Conservatoire Des Arts Et Metiers uvrštena je i jedna dagerotipija, što predstavlja najraniju fotografsku akviziciju zabilježenu u jednom muzejskom inventaru. Susan Sonntag u svom djelu "O fotografiji" napisala je kako

...Sakupljati fotografije znači sakupljati svijet... Fotografije su u stvari uhvaćeno iskustvo, a fotokamera je savršen produžetak svijesti u njenom skuplačkom raspoloženju. Fotografirati znači prisvojiti fotografiranu stvar. To znači staviti se u određeni odnos prema svijetu koji nam daje osjećaj znanja i, stoga, osjećaj moći...

Muzeji su institucije koje čuvaju fotografije kao muzejske predmete ili u sklopu svojih dokumentacijskih zbirk (fototeka i sl.). Odredivanje fotografije kao muzejskoga predmeta javlja se u kontekstu muzejskih funkcija: sakupljanja, čuvanja, proučavanja i komuniciranja, kao primarnoga dokumenta baštine koji je u procesu selekcije iz realnoga svijeta izdvojen u muzej.

S tim u vezi, ulogu fotografije u muzeju najbolje ćemo opisati ukoliko krenemo od osnovnih postulata u muzeologiji, a to je da su muzejski predmeti izvori i nositelji informacija, s pripadajućim im identitetima. U muzeju fotografija postaje nositelj poruka i oblikovanja muzealne stvarnosti, te sakupljena prema određenim kriterijima, fotografija u svakoj muzejskoj ustanovi dobija drugačiji tretman; negdje je muzejski predmet, a negdje pomoćno sredstvo za dokumentaciju izvornom predmetu.

Svaka fotografija predstavlja potencijalno vrijedan muzejski predmet. No, tek će u rukama obrazovanog i specijaliziranog muzejskog profesionalaca njen potencijal biti ispravno valoriziran. Koji je to sloj ugrađen u fotografsku sliku što treba vrednovati i prepoznati, zavisi od vrste muzeja. Slojevitost značenja svake fotografске slike otvara niz interpretativnih mogućnosti,

tako da će, primjerice, kustos jednoga historijskog muzeja u fotografiji vidjeti prvenstveno dokument, te ga tako i čuvati i komunicirati publici, dok će ista fotografija u kolekciji jednog umjetničkog muzeja biti sagledana drugačije.

Upravo je fotografска građa ta koja čini najveći dio izložbe fotografija 19. i prve polovice 20. stoljeća iz zaostavštine Marice Vojnović i koja kroz izložbu *Portret dame: Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982)* daje veliki doprinos u rasvjetljavanju različitih kulturnih, historijskih i umjetničkih tendencija toga vremena u Visokom, prikazujući i kontinuitet razvoja fotografije. Na temelju odabrane građe izložbom je ukazano na značaj fotografije kao medija, pojavi fotografskih ateljea i ulogu fotografa. Istaknuta je uloga fotografije kao dokumenta kulturno-historijskih dešavanja u Visokom u periodu od kraja 19. do polovine 20. stoljeća. To je razlogom više zbog kojega je fotografска građa iz zaostavštine Marice Vojnović koja se čuva u Zavičajnom muzeju Visoko vrijedan primarni dokument i za daljnja istraživanja. Djelovanje i rad muzeja bilo kojega usmjerenja danas je nemoguće zamisliti bez korištenja fotografске građe. Poput muzeja, fotografija je medij i svjedočanstvo o stvarima, ljudima i događajima.

Alma Leka

Summary

Marica Vojnović's legacy has been part of the valuables of the Regional Museum since 1981. It is distributed into several museum collections: artistic, ethnographic and photographic. It consists of stylish furniture, objects of sacral and profane art, and extensive photographic material. Marica Vojnović was born in an Orthodox family in Lika, Croatia. Her uncle was a member of the Austro-Hungarian gendarmerie in Visoko which was the main reason why the family decided to move in Bosnia and Herzegovina at the end of the 19th or the beginning of the 20th century. During her life in Visoko M. Vojnović was a member of the Serbian Singing Society Milutinović as one of the first five vocals of the group and of one the drama sections in Visoko. She died in 1982 in Retirement home in Nedžarići, Sarajevo.

The material from M. Vojnović's legacy is primarily valuable as a document on the life, culture and customs of Orthodox Visoko families from the end of the 19th and early 20th century. Also, analyzing the photographic material it is possible to follow the work of important photographers and the first photographic studion in Bosnia and Herzegovina. The photographic material consists of a personal document, a picture from the newspaper, correspondent cards – postcards and photographs.

An interesting aspect of the legacy are the old photographs. They were created at the turn of the century, when photographic ateliers were opened with complete technical and aesthetic equipment for photographing. The correspondent cards – postcards that rely on printed material as well as photography are included in the exhibition. Correspondent cards show motifs of famous painters and photographic portraits of celebrities, poets and Hollywood actors, city motifs, panoramas and architecture for which publishing houses claimed publishing rights. Also, a significant portion of the cover material are family photographs claimed by the family. They contain visual and written communication in postal traffic and send a picture and written message to their loved ones. A photo in the form of a personal document with the handwritten signature of Marica Vojnović was also exhibited as the main method of identifying the owner of the document.

With this exhibition and catalogue we wanted to remember the importance of Marica Vojnović's legacy in exploration of our history, culture, art and ethnography. Let's preserve the memory of her as a woman worthy of respect, a lady who conquered the world with her gentle voice and grateful appearance.

Popis kataloških jedinica fotografске građe iz zaostavštine Marice Vojnović u Fototeci Zavičajnog muzeja u Visokom

1. *Dopuštenje za povlaštenu vožnju oficira i državnih službenika – putnička legitimacija na ime Marica Vojnović s fotografijom i vlastoručnim potpisom* (Sarajevo, 5. 1. 1923), lični dokument, štampa: 7,4 x 11,7 cm, Željeznicke Kraljevine SHS; fotografija crno-sivih tonova: 9,9 x 3,7 cm, Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1910. (KV F ZMV, inv. br. 1996/1)

2. *Portret nepoznate gospodke*, isječak iz novina: crno-bijeli tonovi, 5,8 x 8 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/2)

3. *Božićna čestitka od Ljube Mihalićek*, dopisna karta s prazničnim motivom: štampa, ručno bojeno, 8,6 x 13,4 cm; nepoznat izdavač; ne prije 1928. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/3)

4. *Vaskrsna čestitka od Fatime iz Mostara* (Mostar, 22. 4. 1927), dopisna karta s prazničnim motivom: štampa, ručno bojeno, 8,9 x 14 cm; izdanje knjižare Trifka Dudića, Mostar. (KV F ZMV, inv. br. 1996/4)

5. *Dopisna karta od Milje iz Višegrada*, dopisna karta s reprodukcijom seoskog motiva: štampa, ručno bojeno, 8,9 x 14,1 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1966/5)

6. *Dopisna karta od Tilde Mihalićek* (Visoko), dopisna karta s reprodukcijom umjetničkog djela Hansa Zatzke: crno-bijeli tonovi, 9 x 14,1 cm; Merkur, Zagreb: W. R. B. & Co. W. III: Galerija bečkih umjetnika; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/6)

7. *Dopisna karta od Nikole Mihalićek* (Beograd), dopisna karta s poznatim filmskim ličnostima – Hanni Weisse: smedi tonovi, 8,8 x 13,9 cm; Atelier Balzas, Berlin; Ross Verlag; ne prije 1926. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/7)

8. *Dopisna karta od Rajke Vojnović* (Sarajevo), dopisna karta s poznatim filmskim ličnostima – Lil Dagover: smedi tonovi, 9 x 13,9 cm; Ross Verlag, Berlin; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/8)

9. *Dopisna karta od Rajke Vojnović* (Sarajevo); dopisna karta s poznatim filmskim ličnostima – Bebe Daniels; smedi tonovi, 9,2 x 14,2 cm; Iris Verlag, Beč; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/9)

10. *Dopisna karta od ing. N. Mihalićeka*, *Ministarstvo šuma i rudnika Beograd* (Beograd, 22. 2. 1930), dopisna karta s poznatim filmskim ličnostima – Helga

Thomas: smedi tonovi, 14 x 9 cm; Iris Verlag, Beč. (KV F ZMV, inv. br. 1996/10)

11. *Dopisna karta od Vasiljevića* (Skoplje), dopisna karta s poznatim filmskim ličnostima: smedi tonovi, 8,6 x 13,7 cm; Alfred Noyer studio, Pariz; ne prije 1925. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/11)

12. *Dopisna karta od Fera Ante* (Zagreb, 4. 1. 1931), dopisna karta s motivima Maksimirskih Perivoja: crno-bijeli tonovi, 9,2 x 14,2 cm; nepoznat izdavač. (KV F ZMV, inv. br. 1996/23)

13. *Vaskrsna čestitka od M[...]* (Višegrad 31. 3. 1906), dopisna karta s fotografijom nove zgrade željezničke stanice u Višgradu: sivo-bijeli tonovi, 8,9 x 13,9 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/13)

14. *Dopisna karta od Zdenke Mihalićek iz Češke* (Nymburk, 10. 7. 1934), dopisna karta s motivom Kamenog mosta u Nymburku, Češka: crno-bijeli tonovi, 8,5 x 13,9 cm; Fototipia Vyškov. (KV F ZMV, inv. br. 1996/14)

15. *Dopisna karta od Višnje Lazarević*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 14 cm; Veljko Đ. Simović, Nevesinje; ne prije 1911. – ne poslije 1920. (KV F ZMV, inv. br. 1996/15)

16. *Portret mlađe žene u tradicionalnoj muslimanskoj nošnji*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,8 x 8,6 cm; Fotografski atelier M. Karahasanović, Sarajevo; ne prije 1920. ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/16)

17. *Portret pjesnika Milorada Mitrovića*, dopisna karta s fotografijom poznatih ličnosti: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 13,3 cm; S. B. Cvijanović, knjižara u Beogradu; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/17)

18. *Aleksa Šantić*, dopisna karta s fotografijom poznatih ličnosti: crno-bijeli tonovi sa sredim nijansama, 8,9 x 13,3 cm; S. B. Cvijanović, knjižara u Beogradu; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/29)

19. *Floralia*, dopisna karta s reprodukcijom umjetničkog djela bečkog slikara Aloiza Hansa Schrama: crno-bijeli tonovi, 9 x 14 cm; Galerie Internationale, Edition Čaklović, Zagreb; ne prije 1915. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/31)

20. *Uspomena od Milana* (Visoko, 19. 02. 1914), dopisna karta s fotografijom vojnika: crno-bijeli tonovi, 8,6 x 13,6 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/20)

21. *Dopisna karta od Novice Terzića* (Budapest, 22. 08. 1915), dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi s primjesom sepije, 9 x 13,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/21)

22. *Dopisna karta od Danila i Natalije Vojnović* (Sarajevo, 30. 12. 1915) dopisna karta s fotografijom djece Voje i Rajke: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 13,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/22)

23. *Pozdravi od Dragice Bošković* (2. 2. 1917), dopisna karta s fotografijom bračnog para: crno-bijeli tonovi; 9 x 13,9 cm; Pánič és Prokop Ujvidek, Novi Sad. (KV F ZMV, inv. br. 1996/11)

24. *Porodica Tresiglavić čestita Vaskrs i krsnu slavu Svetog Đorda porodici Vojnović* (Višegrad), dopisna karta s porodičnom fotografijom: sivo-bijeli tonovi, 8,5 x 13,8 cm; ne prije 1900. – ne poslije 1918. (KV F ZMV, inv. br. 1996/24)

25. *Vojnička zabava na Bikavcu u Višgradu*, dopisna karta s fotografijom porodice Tresiglavić: crno-bijeli tonovi, 8,2 x 13,1 cm; ne prije 1900. – ne poslije 1912. (KV F ZMV, inv. br. 1996/25)

26. *Uspomena iz dačkih dana od Nikole Mihalićeka* (Visoko, 3. 6. 1921), dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 8,8 x 13,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/26)

27. *Šljeme – uspomena na prvu ekskurziju u Zagrebačku goru od Nikole Mihalićeka* (Zagreb, 20. 5. 1922), dopisna karta sa zajedničkom fotografijom studenata i profesora Gospodarsko-šumskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: crno-bijeli tonovi, 8,7 x 13,8 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1919. (KV F ZMV, inv. br. 1996/38)

28. *Svadba Muharema iz Lijevna/Livna* (Lijevno, 22. 3. 1926), dopisna karta s fotografijom svatova: crno-bijeli tonovi, 9 x 14 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/28)

29. *Portret dječaka s drvenim konjićem*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,4 x 13,7 cm; Foto Atelier M. Karahasanović, Sarajevo; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/40)

30. *Studijski portret dječaka Željka* (Zagreb, 16. 2. 1941), dopisna karta s fotografijom: sivi tonovi, 14,4 x 10,2 cm; Fotograf L[...], Zagreb. (KV F ZMV, inv. br. 1996/43)

31. *Studijski portret dječaka Radmila* (Sarajevo, mart 1941) dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 14,5 x 10,3 cm; Foto Narančić, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/44)

32. *Portret malog dječaka*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,9 x 8,3 cm; Foto-Korsó, Sarajevo; ne prije 1930. – ne poslije 1939. (KV F ZMV, inv. br. 1996/32)

33. *Portret dječaka u bašti*, dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 12 x 8,9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/46)

34. *Portret djevojčica u bašti*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,9 x 8,9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/47)

35. *Portret Ljubice, Mirjane, Slavka, Drage i Milkice*, dopisna karta s fotografijom djece snimljene u dvorištu kuće: crno-bijeli tonovi, 13,4 x 8,8 cm; pečat "32 geprüft M.-Stammlager IIc"; ne prije 1939. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/35)

36. *Studijski portret majke s djetetom*, dopisna karta s fotografijom (oštećena): crno-bijeli tonovi, 8,9 x 13,2 cm; ne prije 1925. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/49)

37. *Porodični portret: majka s djecom*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 13,8 cm; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/50)

38. *Studijski portret Danila Vojnovića s kćerkom Rajkom*, dopisna karta s fotografijom (prvobitno kaširana): crno-bijeli tonovi, 8,7 x 13,8 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1919. (KV F ZMV, inv. br. 1996/51)

39. *Svatovi*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi sa sredim nijansama, 8,8 x 13,9 cm; Cellofix – postkarte D. R. P. Nr. 176 323; ne prije 1915. – ne poslije 1927. (KV F ZMV, inv. br. 1996/37)

40. *Uspomena s ljetovanja na moru*, dopisna karta s porodičnom fotografijom: smedi tonovi, 8,4 x 12,9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/40)

41. *Uspomena s ljetovanja na moru*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,1 x 11,3 cm; ne prije 1905. – ne poslije 1915. (KV F ZMV, inv. br. 1996/54)

42. *Uspomena s ljetovanja na moru*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,2 x 13,6 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/42)

43. *Portret mladića i djevojke*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 13,9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/43)

44. *Portret mladića i djevojke*, dopisna karta s fotografijom ovalnog formata: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 13,4 cm; ne prije 1922. – ne poslije 1932. (KV F ZMV, inv. br. 1996/57)

45. *Portret Erne i Ljube Mihalićek* (Sarajevo, 13. 10. 1935), dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi 8,5 x 13,5 cm; Walter Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/45)

46. *Teti Seki za uspomenu od Ljube, Erne i djece* (Sarajevo 30. 1. 1954), fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,5 x 13,5 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/46)

47. *Portret Fine i Martina Mihalićek* (20. 11. 1938), dopisna karta s fotografijom:

smedi tonovi, 10,3 x 14,2 cm; Foto Nikola Drakulić, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/47)

48. *Portret Rajke i Nemanje* (Sarajevo, maja 1938), dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 13,4 x 8,7 cm; Fotoatelje Ivica Lisac, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/48)

49. *Portret Sonje i Velje/Vece* (Sarajevo, 1946), dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 14,4 x 10 cm; Ivica Lisac, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/62)

50. *Uspomena od Sonje i Kolje* (Sarajevo, 1. 2. 1945), dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 5,9 x 13,8 cm; ne prije 1912. – ne poslije 1922. (KV F ZMV, inv. br. 1996/63)

51. *Studijski portret mladića i djevojke*, dopisna karta s fotografijom: mlječni sivo-bijeli tonovi, 8,9 x 13,8 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/64)

52. *Studijski portret mladića i djevojke* (Sarajevo, 12. 9. 1955), dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,3 x 13,3 cm; Foto Gubić. Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/52)

53. *Potret Jelene i Matilde Mihalićek*, dopisna karta s fotografijom: sivo-smedi tonovi, 8,6 x 13,1 cm; Foto Hedda, Sarajevo; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/65)

54. *Portret mladića Marice i Natalije Vojnović*, dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 8,1 x 11,3 cm; ne prije 1905. – ne poslije 1915. (KV F ZMV, inv. br. 1996/54)

55. *Portret prijateljice: Danica Savić i Marica Vojnović*, dopisna karta s fotografijom: smedi tonovi, 6,6 x 9,2 cm; potpis fotografa J. u donjem desnom ugлу; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/55)

56. *Portret prijateljice: (?) i Danica Savić*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 13,9 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/69 a, b)

57. *Prijateljice*, dopisna karta

74. *Studijski portret dame sa šeširicem*, dopisna karta s fotografijom: smeđi tonovi, 8,8 x 13,6 cm; Atelje Đ. Božić, Sarajevo; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/74)
75. *Portret Natalije Vojnović, rodene Marić iz Sarajeva*, fotografija (prvobitno kaširana): smeđi tonovi, 10 x 14,1 cm; ne prije 1922. – ne poslije 1932. (KV F ZMV, inv. br. 1996/75)
76. *Studijski portret Marice Ostojić* (Visoko, 25. 4. 1932), dopisna karta s fotografijom: tamno-smeđi tonovi, 8,5 x 13,5 cm; Atelje Đ. Božić, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/76)
77. *Studijski portret Matilde Mihaliček*, dopisna karta s fotografijom: smeđi tonovi, 8,6 x 14,1 cm; ne prije 1922. – ne poslije 1932. (KV F ZMV, inv. br. 1996/77)
78. *Portret Gospave Mitrović, udate Komilje-nović*, dopisna karta s fotografijom: smeđi tonovi, 5,2 x 8,6 cm; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/78)
79. *Studijski portret Matilde Mihaliček*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,8 x 8,6 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1930. (KV F ZMV, inv. br. 1996/79)
80. *Portret gospode u pletenom naslonjaču – uspomena od Marice O.*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,2 x 6,4 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1932. (KV F ZMV, inv. br. 1996/80)
81. *Portret starije gospode*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,9 x 8,2 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/81)
82. *Portret mlade djevojke: Gospava Plavšić* (?), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,5 x 9,3 cm; ne prije 1912. – ne poslije 1922. (KV F ZMV, inv. br. 1996/82)
83. *Portret prijateljice*, fotografija ovalnog formata: smeđi tonovi, 5,9 x 9 cm; ne prije 1912. – ne poslije 1922. (KV F ZMV, inv. br. 1996/83)
84. *Portret djevojčice u voćnjaku*, fotografija osmougaonog formata: smeđi tonovi, 8,9 x 11,8 cm; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/84)
85. *Studijski portret Milana Ć.* (6. 9. 1926), dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,9 x 8,6 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1928. (KV F ZMV, inv. br. 1996/85)
86. *Studijski portret Danila i Natalije Vojnović*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 16,3 x 10,9 cm; Atelier Färber, Sarajevo; ne prije 1900. – ne poslije 1915. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/86)
87. *Marica Vojnović s prijateljicom u bašti svoje kuće*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,2 x 6 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/87 a, b)
88. *Studijski portret Pante Lazića*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,7 x 6 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/88)
89. *Studijski portret Natalije Vojnović i gospode Marić*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,7 x 6,9 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/89)
90. *Studijski portret Marice Vojnović s prijateljicom Marom Milić*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,2 x 4,1 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/90)
91. *Studijski portret dama sa šeširim*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 4 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/103)
92. *Studijski portret dame sa šeširom širokog oboda*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 3,6 x 4,6 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/92)
93. *Studijski portret djevojke: Milka Stanišić* (?), fotografija: crno-bijeli tonovi, 3,1 x 4,7 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/105)
94. *Portret mlade dame s malim bijelim šeširićem*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,7 x 6,6 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/93)
95. *Portret djevojke u pravoslavnoj gradskoj narodnoj nošnji*, fotografija: smeđi tonovi, 11,8 x 8,9 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/95)
96. *Studijski portret dame*, kaširana fotografija: crni tonovi, 15,7 x 21,7 cm; Atelir Ivica Lisac, Sarajevo; 1920. (KV F ZMV, inv. br. 1996/108)
97. *Studijski portret bračnog para iz Dubrovniku*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 10,7 x 16,5 cm; Fotografski Atelier "Ideal", J. Berner, Gruž – Gravosa; ne prije 1911. – ne poslije 1915. (KV F ZMV, inv. br. 1996/97)
98. *Studijski portret Danila Vojnovića* (Sarajevo, 28. 1. 1907), kaširana fotografija: sivi tonovi, 16,4 x 8,3 cm; EM. Buchwald, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/98)
99. *Portret bračnog para: Milenija A. Ćurovićeva i Svetozar (Ž?) Stojković Dobrun – Bosna, Sereni, Kragujevac*, kaširana fotografija: mliječno-smeđi tonovi, 16,4 x 10,6 cm; Photographisches Atelier Seraphine Sperling, Višegrad; ne prije 1895. – ne poslije 1910. (KV F ZMV, inv. br. 1996/111 a, b)
100. *Natpis s fotografije* (odlijepljeno), štampa: suhi žig, 4,35 x 9,2 cm; sastavni dio fotografije inv. br. 1996/99. (KV F ZMV, inv. br. 1996/100)
101. *Porodični portret*, kaširana fotografija: smeđi tonovi, 10,5 x 16,3 cm; Cabinet Portrait; Višegrad (?); ne prije 1895. – ne poslije 1907. (KV F ZMV, inv. br. 1996/101)
102. *Studijski portret: Ljudevit Mihaliček* (?), kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 10,4 x 16,1 cm; Victor Fürst, Ruma; ne prije 1885. – ne poslije 1918. (KV F ZMV, inv. br. 1996/102)
103. *Portret dječaka na klupi*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 10,4 x 16,3 cm. Fotograf Grimberg, Višegrad; ne prije 1905. – ne poslije 1912. (KV F ZMV, inv. br. 1996/103)
104. *Portret dame*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,6 x 10,5 cm; S. Abinun, Sarajevo; ne prije 1895. – ne poslije 1910. (KV F ZMV, inv. br. 1996/104)
105. *Portret dvojice mladića*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 3,5 x 5,6 cm; Elektro-Fotograf, Sarajevo; ne prije 1905. – ne poslije 1918. godine. (KV F ZMV, inv. br. 1996/105)
106. *Portret dvije djevojčice*, kaširana studijska fotografija: smeđi tonovi, 6,5 x 10,4 cm; Visit Portrait, Višegrad (?); ne prije 1890. – ne poslije 1910. (KV F ZMV, inv. br. 1996/106)
107. *Porodični portret*, kaširana fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,5 x 10,5 cm; H. Brauner, Karlovac; ne prije 1885. – ne poslije 1905. (KV F ZMV, inv. br. 1996/107)
108. *Portret mlade djevojke u bašti*, kaširana fotografija: smeđi tonovi, 10,4 x 6,4 cm; ne prije 1890. – ne poslije 1910. (KV F ZMV, inv. br. 1996/108)
109. *Studijski portret mladog gospodina*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 14 cm; ne prije 1910. – ne poslije 1920. (KV F ZMV, inv. br. 1996/109)
110. *Studijski portret gospodina: Milan Č.*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 14 cm; Foto "Drago", Tuzla; ne prije 1930. – ne poslije 1942. (KV F ZMV, inv. br. 1996/109)
111. *Studijski portret Nikole Mihaličeka u oficirskoj odjeći Škole rezervnih oficira (ŠRO) Kraljevine Jugoslavije*, dopisna karta s fotografijom: smeđi tonovi, 8,4 x 13,8 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/111 a, b)
112. *Studijski portret dvojice mladih vojnika*, fotografija: smeđi tonovi, 13,9 x 8,8 cm; ne prije 1900. – ne poslije 1918. (KV F ZMV, inv. br. 1996/112)
113. *Studijski portret dvojice mladih vojnika*, dopisna karta s fotografijom: sivi tonovi, 13,9 x 8,8 cm; ne prije 1900. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/127)
114. *Svečani ručak vojnika*, fotografija: smeđi tonovi, 8,8 x 6,3 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/128)
115. *Portret vojnika*, fotografija (izrezana): smeđi tonovi, 2,8 x 6,1 cm; ne prije 1878. – ne poslije 1918. (KV F ZMV, inv. br. 1996/115)
116. *Vojnik na dopustu: Panto Lazić* (?), fotografija: smeđi tonovi, 14 x 9 cm; ne prije 1905. – ne poslije 1918. (KV F ZMV, inv. br. 1996/116)
117. *Portret mladića: Malić* (?) (Visoko, 2. 9. 1931), fotografija: smeđi tonovi, 6,2 x 8,8 cm; Visoko, 1931. (KV F ZMV, inv. br. 1996/117)
118. *Portret mladića sa značkom na reveru*, fotografija: sivi tonovi, 5,5 x 8,8 cm; ne prije 1925. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/118)
119. *Portret mladića* (30. 11. 1923), fotografija: sivi tonovi, 5,5 x 8,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/119)
120. *Portret mladića: Nikola Mihaliček* (?), fotografija: sivi tonovi, 4 x 6,1 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/120)
121. *Mlade Makedonke u defileu – Savezni slet fiskulturnika Jugoslavije*, dopisna karta: sivi tonovi, 14 x 9,1 cm; izdanje Fiskulturnog saveza Jugoslavije, Beograd, 1947. (KV F ZMV, inv. br. 1996/121)
122. *Portret članova tamburaškog orkestra i horske sekcije kulturno-umjetničkog društva* (?), fotografija: smeđi tonovi, 13,9 x 8,8 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/122)
123. *Druženje: Gospava Mitrović, Vasiljević i prijateljica* (Visoko, 7. 5. 1930.), fotografija (oštećena), smeđi tonovi, 14 x 8,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/123)
124. *Magaciner iz Visokog s porodicom*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 14,3 x 9,5 cm; ne prije 1925, ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/124)
125. *Gospoda Natalija* (Natalija – Milja Popić, udata Vasiljević), fotografija: smeđi tonovi, 11,8 x 8,9 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/125)
126. *Druženje* (Visoko 4. 6. 1917), fotografija: smeđi tonovi, 7 x 6 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/126)
127. *Portret dame u dvorištu*, *Marica Vojnović* (?), fotografija: crno-bijeli tonovi, 7,5 x 5,1 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/139)
128. *Portret dame na prozoru: Fahira Džananović* (?), fotografija, crno-bijeli tonovi, 8 x 6,2 cm; Visoko; ne prije 1930. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/140)
129. *Za uspomenu od Milice tetki Marici* (Beograd, septembar, 1963), fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,8 x 6,2 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/141)
130. *Druženje: Vasiljević, Matin, Matilda i Nikola Mihaliček, Andelija Stolić, Marica Vojnović i Jelena Mihaliček* (Visoko, 17. 8. 1928), fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 7 cm; (KV F ZMV, inv. br. 1996/130)
131. *Druženje: Radojka Dabić, Marica Vojnović i Vasiljević* (1. 6. 1930), fotografija: smeđi tonovi, 5,7 x 8,4 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/131)
132. *Porodični portret*, fotografija: sivi tonovi, 8,9 x 5,9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1925. (KV F ZMV, inv. br. 1996/132)
133. *Prijateljice: Stanka Radivojević, Dragica Vojnović, Marica Vojnović, Marija Andrić*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 6,3 cm; Foto-Konjičanin, Visoko; ne prije 1940. – ne poslije 1955. (KV F ZMV, inv. br. 1996/133)
134. *Marica Vojnović s prijateljicama: Marija Andrić sa sestrom, Stanka Radivojević i Dragica Vojnović*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 6,4 cm; ne prije 1940. – ne poslije 1955. (KV F ZMV, inv. br. 1996/134)
135. *Društvo kraj mjesne česme: Marija Andrić i Fahira Džananović s društvom*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,9 x 6,4 cm; Foto-Konjičanin, Visoko, ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/135)
136. *Marica Vojnović s prijateljicama Marijom Andrić i Fahicom Džananović*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,7 x 6,4 cm; Foto-Konjičanin, Visoko; ne prije 1940. – ne poslije 1955. (KV F ZMV, inv. br. 1996/136)
137. *Marica Vojnović s prijateljicama Fahicom Džananović* (?) i *Dragicom Vojnović*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; nepoznati fotograf. (KV F ZMV, inv. br. 1996/151)
138. *Prijateljice: Marija Andrić* (treća s lijeva), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; Foto-Konjičanin, Visoko; ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/152)
139. *Druženje u bašti: Matilda, Fahira Džananović, Marica s malim Željkom u naručju i Jelena*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,5 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/153)
140. *Prijateljice u šetnji: Marija Andrić, magacinerova supruga s djecom, i Marica Vojnović*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,2 x 8,6 cm; Visoko; ne prije 1930. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/142)
141. *Marica Vojnović s prijateljicama, Matildom i* (?), fotografija: crno-bijeli tonovi, 14 x 9 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/143)
142. *Portret djevojčice*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4 x 6,7 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1945. (KV F ZMV, inv. br. 1996/144)
143. *Portret bebe*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,3 x 8,5 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/145)
144. *Bebe: Braco Plavšić i Seka Antonijević* (1942), fotografija: crno-bijeli tonovi, 8,2 x 5,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/144)
145. *Dragoj tetki od njenog Damira*, fotografija: u boji, 7,7 x 10,7 cm; ne prije 1950. – ne poslije 1975. (KV F ZMV, inv. br. 1996/145)
146. *Svojoj tetki od Svjetlane* (Ploče, 10. 4. 1966), fotografija: crno-bijeli tonovi, 7,7 x 10,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/146)
147. *Studijski portret djevojke u tradicionalnoj muslimanskoj nošnji*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 8,8 x 13,7 cm; Fotoatelje N. Halačević, Sarajevo; 8. 11. 1935. (KV F ZMV, inv. br. 1996/147)
148. *Studijski portret ing. Nikole Mihaličeka*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi: 8,4 x 13,5 cm; ne prije 1935. – ne poslije 1950. (KV F ZMV, inv. br. 1996/148)
149. *Našoj dragoj Seki za uspomenu, Tilda i Ivica – studijski portret mladenaca* (Sarajevo, 18. 8. 1933), dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,7 x 8,5 cm; W. Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/149)
150. *Matilda i Ivica – portret mladenaca u dvorištu*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 4,4 x 6,7 cm; Sarajevo, 1933. (KV F ZMV, inv. br. 1996/150)
151. *Portret u dvorištu: Matilda i Ivica*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 21. 4. 1935), fotografija: crno-bijeli tonovi: 6 x 8,7 cm; nepoznati fotograf. (KV F ZMV, inv. br. 1996/151)
152. *Druženje – sjede: magaciner iz Visokog sa suprugom i sinom, Matilda, Ivica i Marica Vojnović; stoje: Malić* (?), Jelena, Nikola, Ljubo i Martin Mihaliček (Sarajevo, 21. 4. 1935); fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,2 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/152)
153. *Druženje: Nikola*

154. *Druženje: Ljubo, Martin i Jelena Mihaliček, Ivica i Matilda Grabovac, Marica Vojnović, Malić (?) i magaciner iz Visokog sa suprugom i sinom* (Sarajevo, 21. 4. 1935), fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,8 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/154)
155. *Druženje: Ivica i Matilda Grabovac, Ljubo, Martin, Nikola i Jelena Mihaliček, Marica Vojnović, Malić (?), magaciner iz Visokog sa suprugom i sinom* (Sarajevo, 21. 4. 1935), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,1 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/155)
156. *Druženje: Nikola i Jelena Mihaliček, magaciner iz Visokog sa suprugom i sinom, Matilda i Ivica Grabovac, Malić (?), Marica Vojnović, Martin i Ljubo Mihaliček* (Sarajevo, 21. 4. 1935), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/156)
157. *Druženje: Malić (?), Ljubo, Jelena Mihaliček, magaciner iz Visokog sa suprugom i sinom, Martin Mihaliček, Marica Vojnović, Ivica i Matilda Grabovac* (Sarajevo, 21. 4. 1935), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,2 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/157)
158. *Mojoj dragoj seki za sjet – Tilda i Lidija* (Sarajevo, 20. 5. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,5 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/158)
159. *Druženje – sjede: Ljubo, Tilda, (?), Marica Vojnović, Martin; stoje: Jelena, Malić (?) i Lidija* (Sarajevo, 20. 5. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,5 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/159)
160. *Druženje – (?), Lidija, Tilda, (?), Martin, Marica Vojnović i Ljubo Mihaliček* (Sarajevo, 20. 5. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 9 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/160)
161. *Tilda i Lidija: Mojoj dragoj seki za sjet* (Sarajevo, 20. 5. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,7 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/161)
162. *Prijateljice: Jelena, Marica i Tilda* (Sarajevo, 10. 4. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,8 x 8,4 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/162)
163. *Proljetni portret u bašti: Marica Vojnović* (Sarajevo, 10. 4. 1934), fotografija: crno-bijeli tonovi, 5,9 x 8,2 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/163)
164. *Zajednički portret u bašti – sjede: Jelena, Tilda i Ljubo Mihaliček; stoje: Nikola, Malić (?) i Marica*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,2 x 8,5 cm; ne prije 1933. – ne poslije 1938. (KV F ZMV, inv. br. 1996/164)
165. *Na riječnom kupalištu kod vodenice: Jelena, Tilda, Ivica s porodicom i prijateljima*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,3 x 9,2 cm; ne prije 1933. – ne poslije 1939. (KV F ZMV, inv. br. 1996/165)
166. *Na riječnom kupalištu kod vodenice: Tilda i Ivica s porodicom i prijateljima*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,4 x 9,2 cm; ne prije 1933. – ne poslije 1939. (KV F ZMV, inv. br. 1996/166)
167. *Na riječnom kupalištu kod vodenice: Marica s Tildom, Ivicom i prijateljima*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,4 x 9 cm; ne prije 1933. – ne poslije 1939. (KV F ZMV, inv. br. 1996/167)
168. *Zakuska u bašti: Jelena, (?), Tilda, Marica i Malić (?), Visoko, 28. 6. 1932*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/168)
169. *Zimske radosti – veliki Snješko Bijelić: Tilda, Jelena, Marica, Ljubo i Malić (?) s djecom* (Sarajevo, 24. 2. 1933), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,3 x 8,8 cm. (KV F ZMV, inv. br. 1996/169)
170. *Uspomena: mali Željko na poniju i Jelena Mihaliček* (Zagreb, 24. 8. 1938), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,1 x 8,8 cm; Foto Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/170)
171. *Uspomena: Matilda, Jelena, Željko i (?)* (Zagreb, 24. 8. 1938), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,2 x 8,7 cm; Foto Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/171)
172. *Uspomena na Željka* (Lješljani, 21. 8. 1938), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6,1 x 8,6 cm; Foto Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/172)
173. *Uspomena na Željka* (Lješljani, 21. 8. 1938), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; Foto Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/173)
174. *Uspomena: Jelena i Željko na ljujački* (Lješljani, 21. 8. 1938), fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; Foto Tausch, Sarajevo. (KV F ZMV, inv. br. 1996/174)
175. *Matilda s Željkom u naručju*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1937. (KV F ZMV, inv. br. 1996/175)
176. *Beba u "jastučetu"*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,7 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1937. (KV F ZMV, inv. br. 1996/176)
177. *Jelena s Željkom u naručju*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,8 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1937. (KV F ZMV, inv. br. 1996/177)
178. *Dijete u hodaljki*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 6 x 8,5 cm; Foto Tausch Sarajevo; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (KV F ZMV, inv. br. 1996/178)
179. *Studijski portret učiteljice Melanije Stanišić udate Gavrilović*, dopisna karta s fotografijom: crno-bijeli tonovi, 13,8 x 9 cm; ne prije 1920. – ne poslije 1935. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1890/226)
180. *Članovi Sokolskog amaterskog pozorišta u Visokom snimljeni na pozornici Sokolskog doma poslije izvodenja drame "Smrt majke Jugovića"*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 13,7 x 8,7 cm; ne prije 1934. – ne poslije 1936. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1896/232)
181. *Janda Zicman i Lovačko društvo iz Visokog – Mojoj miloj i zlatnoj Marici Vojnović: Ljubi te tvoja Višnja*, dopisna karta s fotografijom: smedji tonovi, 14 x 9 cm; ne prije 1915. – ne poslije 1925. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1897/233)
182. *Sportski nogometni klub Jadran iz Visokog (1934)*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 14 x 9 cm. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1898/234)
183. *Durdevdanski uranak u Podlugovima (?)*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 14 x 9 cm; ne prije 1930. – ne poslije 1940. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1899/235)
184. *Komemorativna sjednica povodom smrti kralja Aleksandra, održana u Sokolskom domu Visoko*, fotografija: crno-bijeli tonovi, 14 x 9 cm, 18. 10. 1934. (PP II SR, F ZMV, inv. br. 1900/236)

ISBN 978-9926-8494-1-2

9 789926 849412